

Gergely Ágnes

Sándorka éjszakája

„De lenn a földön van az ég.”

(Petőfi Sándor: *Pacsirtaszót hallok megint*)

Azon az éjszakán sűrű pelyhekben esett a hó, akkor még létezett igazi tél. A Kiskőrös körüli pusztákat Kosztolányi Dezső szerint teljesen befödte a hóréteg, sötétség borult a tájra, a hold sem világított. Legalábbis így érzékelteti Kosztolányi a *Petőfi Sándorka* című novellában. Szilveszter éjszaka, újévre virradó, a kisfiút már 1823-ra írták be.

A színhelyen felvonulnak a szereplők, a válogatás Kosztolányié. A császár atyáskodik, Metternich, a római arcélú kancellár elegánsan, franciául tárgyal, gróf Széchenyi István ábrándosan emlegeti a löversenyről írott tervezetét. És magyarul beszél, hibásan, de magyarul. Fialat joghallgatók járnak kinn az utcán, elhallgatnak, ha osztrák őrség közeleg.

A konyhók világa, a puszta, írja Kosztolányi, „lelketlen, lapos, unalmas”. Valahol távolabb egy öt éves kisfiú alszik, Arany Jánoska, s egy másik öt éves, árva gyerek, Tompa Misike. Öregurak pipáznak, nemes kisasszonyok ólmot öntenek. Mi jön ki, milyen jövődöbéli? Svalizsér! [Jókai Mór használja ezeket a szavakat: *Cserepár, Svalizsér*, osztrák határőr, rendőr. Ma már nem él egyik sem, a magyar fogalmak között biztosan nem.] A bakter rekedten kiáltja: „*Tizenkettőt ütött az óra*”.

Itt jelenik meg a csecsemő, fájdalmas lélegzéssel ocsúdva a semmiből az életre: „*Vad csodálkozás az arcocskán, nem nagyobb, mint lesz valamikor, a haláltusakor.*”

De hiszen éppen erről akartam írni. A csecsemő mellett apja, Petrovics István s az anya, zilált hajjal, „halotthalványan”. Ott suttognak körülötte, a bakter, a kisbéres, a bábaasszony, a papné; gondolom, a pap lutheránus. Eltávozóban a kicsiről beszélnek. – Nem sokáig él – mondja a bábaasszony. – Sokáig él – mondja a papné.

Kosztolányi kérdéssorozata, mint a mennydörgés. Miért némul el a nemes kisasszony? Miért szólal meg a joghallgató? Miért villan fel gróf Széchenyi István szeme? Miért ujjonganak a börtönben a rabok? Miért néz a kancellár a gyertyákra, amelyek föllobognak? Miért fordul meg ágyában a császár?

Válasz helyett titok. Mindenki alszik, a kisdéd is, belefáradt a sírásba. Lélegzésében, írja Kosztolányi, benne van a világ. És igen, a csodálkozás is, a haláltusa előérzete. És benne egy távoli, 21. századi, szerénytelen üzenet Bem tábornoknak: ne engedje lóra ülni a költőt, erősen tiltsa le onnét, az ő helye nem a csatában van, hanem az íróasztalnál vagy a kemencepadkán.